

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI

autor práce: Daniel Soukop

téma práce: Invaze do Iráku: Legalita a legitimita

autor posudku: Mgr. Jana Sehnálková, Institut mezinárodních studií, FSV UK

datum: 7. června 2010

Bakalářská práce Daniela Soukopa se zabývá kontroverzní diskusí ohledně vstupu amerických a britských vojsk do Iráku v roce 2003. V úvodu práce si autor klade tři základní otázky: „Byly důvody prezentované Georgem W. Bushem a Tonym Blairem přesvědčivé a lze je pokládat za dostatečné pro vstup do války? Byla invaze v souladu s mezinárodním právem a Chartou OSN, jinak řečeno, byla invaze Iráku v roce 2003 legální a legitimní? A jaké měla válka v Iráku dopady na mezinárodní vztahy? (str. 8)

V první kapitole autor shrnuje důvody, kterými byla invaze do Iráku obhajována. Podle administrativy George W. Bushe režim Saddáma Husajna představoval bezpečnostní hrozbu, neboť vlastnil zbraně hromadného ničení, pokračoval v jejich výrobě a hrozilo, že některé z těchto zbraní bude ochoten prodat teroristickým skupinám jako byla Al-Kájda. Dalším často zmiňovaným důvodem pro invazi byl fakt, že Saddám Husajn odmítal spolupracovat s OSN, která měla na základě několika rezolucí dohlížet na odzbrojení Iráku. Husajn však vstup inspektorů do Iráku neustále komplikoval, což USA považovaly za důkaz toho, že Irák pokračuje ve výrobě zbraní hromadného ničení (str. 14). Přesvědčivé důkazy Spojeným státům ale chyběly. USA se také pokoušely najít spojitost mezi režimem Saddáma Husajna a útoky z 11. září, ale ani to se nepodařilo prokázat. Autor poté zasazuje americký postoj vůči Iráku do kontextu Bushovy doktríny, která poskytla nezbytné mezinárodněprávní a strategické zdůvodnění oprávněnosti invaze. Na základě Bushovy doktríny si USA zosobňovaly právo zasáhnout proti rostoucí hrozbě ještě před tím, než se tato hrozba stane skutečnou (preemption, někdy překládané jako předběžný útok). Z pohledu mezinárodního práva je legálnost tzv. preemptivního útoku problematická. Podle Charty OSN může stát sáhnout k síle pouze v případě sebeobrany nebo v případě, kdy se nachází v bezprostředním ohrožení. Je zřejmé, že v tomto bodě je legalita invaze do Iráku sporná, jak autor sám

poznává na str. 19. Všechny hrozby, které podle USA Irák představoval, nebyl Washington schopen přesvědčivě doložit. Proto také Bushova administrativa nakonec přišla s argumentem morální povinnosti světového společenství zbavit irácký lid útlaku ze strany diktátora a zavést demokracii, která, jak Bush doufal, bude jen prvním krokem k rozšíření demokratické formy vlády do celého regionu. Žádný domino efekt se však nekonal a dnes již víme, že tato premisa byla mylná, jak autor píše na str.20. I argument ohledně nutnosti odstranění diktátora kvůli útlaku iráckého lidu stojí na vratkých základech a je škoda, že se jeho analýze autor detailněji nevěnuje. Je známo, že Saddám Husajn porušoval lidská práva, nechával brutálně mučit své oponenty a jsou zdokumentované i případy, kdy byly proti menšinovým skupinám v Iráku použity zbraně hromadného ničení. K těmto incidentům ale docházelo zejména v 80. letech a na počátku 90. let a tehdy je nikdo nepovažoval za dostatečně silný argument pro vojenskou invazi. Proč by měla tedy mezinárodní komunita zasahovat nyní?

V další podkapitole se autor věnuje postoji Velké Británie. Píše, že Londýn víceméně převzal Bushovu argumentaci, ale kladl větší důraz právě na morální rozměr případné vojenské operace – tedy že Irák bude osvobozen od nebezpečného tyrana. Autor správně poznává, že tehdejší britský premiér Blair se odvolával na etickou dimenzi britské zahraniční politiky (str. 21), přesto si vysloužil obvinění z „přisluhování“ Spojeným státům. Blair se dodnes nezbavil nálepky muže, který se dostal do vleku agresivní Bushovy administrativy, byť sám dnes tvrdí, že o zapojení Velké Británie do vojenského tažení v Iráku rozhodl nezávisle a pouze na základě dostupných fakt, podle kterých Husajnov Irák jednoznačně hrozbu představoval.

Druhá kapitola se pak věnuje přístupu OSN vůči Iráku. Autor shrnuje všechny důležité rezoluce Rady bezpečnosti, které se Iráku týkaly. Větší pozornost věnuje především Rezoluci č. 678 z roku 1991, na základě které byla Rada bezpečnosti (RB) „odhodlána poskytnout členským státům OSN povolení použít všech dostupných prostředků k podpoře a implementaci rezoluce č. 660“ (str. 25) a kterou RB autorizovala vytvoření koalice, jež měla vytlačit irácká vojska z Kuvajtu. Autor se dále věnuje Rezoluci č. 1441 z roku 2002, kterou Rada bezpečnosti Husajnovi pohrozila „vážnými důsledky“ v případě, že bude i nadále odmítat spolupráci. Velká Británie se v rámci OSN neúspěšně pokoušela prosadit schválení další rezoluce, modelované dle Rezoluce č. 678, která by protiiráckou kampaň legalizovala. Už jen to, že Velká Británie pocítovala potřebu schválení nové rezoluce autorizující invazi, poukazuje na pochybnosti ohledně legality a legitimacy operace Irácká svoboda.

Řešení nakonec nabídlo oprášení Rezoluce č. 678 v roce 2003. Jak autor píše, „tato rezoluce dala členským státům OSN povolení použít všech dostupných prostředků k implementaci Rezoluce č. 687, která byla Saddámem Husajnem stále porušována. Na základě této právní interpretace došlo k opětovné aktivaci Rezoluce č. 678, tím pádem i k legalizaci invaze do Iráku v roce 2003“ (str. 31-32). Autor bohužel nezmiňuje, že tento postup je značně kontroverzní – mnoho odborníků takový způsob legalizace invaze odmítá. Jde o to, že Rezoluce č. 678 byla schválena s velmi specifickým cílem, a tím bylo osvobození Kuvajtu. Ta koalice, která byla RB autorizována k zákroku proti Saddámovým vojskům, již v roce 2003 neexistovala. Navíc, ani jedna z rezolucí neautorizovala použití síly jednotlivými státy, naopak ponechávala řešení situace v rukou RB OSN. Autorův závěr, že „invaze tzv. ‘koalice ochotných’ [byla] legální“ (str. 38), tak lze jednoduše zpochybnit. Z pohledu mezinárodního práva je stále problematický i zásah na území suverénního státu. Charta OSN povoluje použití ozbrojené síly státem resp. státy tvořící mezinárodní společenství pouze v případě sebeobrany. Všechny ostatní vojenské zásahy jsou z pohledu mezinárodního práva přinejmenším sporné. Sám generální tajemník OSN Kofi Annan v roce 2004 prohlásil, že „z našeho [myšleno OSN] pohledu a z pohledu Charty byla válka ilegální.“¹ Stejně tak na mne nepůsobí přesvědčivě argument, že invaze „byla i legitimní“ (str. 38). Vojenská operace, se kterou nesouhlasila většina členů RB OSN, podle mého názoru legitimitu postrádala. Mnohem přesvědčivěji by znělo tvrzení, že invaze z dlouhodobého hlediska byla úspěšná, protože odstranila represivní režim a v Iráku zavedla základní prvky demokratického zřízení.

V poslední kapitole autor popisuje úvahy, které zřejmě hrály roli při rozhodování o irácké operaci: zmiňuje posílení pozice USA v geopoliticky klíčové oblasti Blízkého východu a obklíčení Íránu spřátelenými vojsky. V tomto ohledu ale autor správně poznamenává, že odstranění silného Iráku mohlo uvolnit ruce Íránu, který nyní aspiruje na regionálního vůdce, což ponouká jeho agresivní chování (str. 33). Lze také souhlasit s autorovým tvrzením, že chybějící souhlas RB oslabil postavení OSN a že samotná invaze narušila vztahy Západu (a zejména USA) s arabským světem.

Autor v práci používá termíny „legalita“ a „legitimita“. Domnívám se, že by bylo vhodné tyto termíny jasně definovat. Za největší slabinu práce považuji jednostrannou interpretaci mezinárodního práva. O legalitě a legitimitě invaze do Iráku se nebyli schopni dohodnout ani přední odborníci na mezinárodní právo. Autor proto mohl nabídnout argumenty i té strany, která s americkou a britskou interpretací (válka je legální a legitimní)

¹ „Annan Interview,” *BBC News*, 16. září 2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661640.stm (poslední přístup 7. června 2010).

nesouhlasila. Koneckonců, nesouhlasné hlasy se ozývaly i ve Spojených státech a Velké Británii, kde velká část veřejnosti i odborníků s invazí nesouhlasila.

Bez ohledu na výše uvedené výtky ale považuji autorovu práci za přehledné shrnutí amerických a britských argumentů, které vedly k invazi tzv. „koalice ochotných“ do Iráku, byť s některými z autorových závěrů lze polemizovat.

Z hlediska jazykového nevykazuje práce závažnější nedostatky. Překlepů je v textu minimum, stejně jako stylistických a gramatických chyb. Poznámkový aparát i seznam použitých pramenů odpovídá nárokům na bakalářské práce. Text je doplněn o přílohy, které mj. obsahují část prezentace amerického ministra zahraničí Colina Powella na půdě RB OSN.

Na základě těchto skutečností doporučuji práci Daniela Soukopa k obhajobě s hodnocením **velmi dobře.**

V Praze 9. června 2010

Mgr. Jana Sehnálková